

Η εργασία αυτή έγινε στα πλαίσια του μαθήματος «Ιστορία της Ψυχολογίας» που παρακολούθησα κατά τη φοίτησή μου στο τμήμα Ψυχολογίας. Εποπτεύων καθηγητής ήταν ο κ. Μ. Δαφέρμος. Κατατέθηκε τον Ιανουάριο του 2008. Παραθέτω κάποια αποσπάσματα καθώς και τη βιβλιογραφία.

‘Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ W. R. BION ΣΤΗΝ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΙΚΗ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ’

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ρεύμα της ψυχανάλυσης εμφανίστηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Έκτοτε διάφοροι ψυχαναλυτές συνέβαλαν στην εξέλιξη και στη διάδοσή του. Ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του είναι ο Wilfred Ruprecht Bion.

Η εργασία έχει στόχο να κάνει μια εισαγωγή στο σπουδαίο έργο που άφησε ο Bion. Η κατανόηση των λιγιστών κειμένων που άφησε γίνεται συχνά δύσκολη λόγω του δυσνόητου τρόπου και της ασαφούς γλώσσας γραφής του (Mitchell & Black, 1995, Young, 2003). Οι μελετητές του όμως ανακάλυψαν έναν ιδιαίτερα δημιουργικό επιστήμονα. Η ικανότητα του να παρατηρεί και να νοηματοδοτεί τις παρατηρήσεις του και η ανεπτυγμένη διαίσθηση που είχε συνέβαλαν στην ανάπτυξη της επιστημονικής του σκέψης. Ο ίδιος θεωρούσε τη διαίσθηση χάρισμα απαραίτητο για έναν ψυχαναλυτή (Grotstein, 2007). Ο Young (2003), σημειώνει ότι προσεκτικότερη μελέτη των κειμένων του, αφήνει την αίσθηση στον αναγνώστη πως κατάφερε να συγκεράσει τις έννοιες του ασυνείδητου και των πρώιμων ψυχολογικών διαδικασιών με έναν μοναδικό τρόπο αποδίδοντας πλήρως τα συναισθήματα έντασης και τρόμου που επιφέρουν. Χαρτογράφησε τις ασυνείδητες ψυχωτικές διεργασίες και κατέδειξε τον κυρίαρχο τρόπο που λειτουργούν στον ανθρώπινο ψυχισμό σε ατομικό, ομαδικό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο ινστιτούτων.

Επιπλέον, γίνεται μεγάλη συζήτηση για εγκατάλειψη των ομαδικών δυναμικών για χάρη της ψυχανάλυσης από τον Bion (Young, 2003, Trist, 2000). Με την παρούσα εργασία γίνεται μια προσπάθεια να καταδειχθεί κατά πόσο αληθεύει ένας τέτοιος ισχυρισμός.

Η εργασία βασίζεται εξ ολοκλήρου σε βιβλιογραφικές αναφορές τόσο συγγραφικών έργων του Bion αλλά κυρίως μελετητών και υποστηρικτών των απόψεων του. Περιλαμβάνει πέντε κεφάλαια. Μετά την εισαγωγή ακολουθεί ένα κεφάλαιο με βιογραφικά στοιχεία του ψυχαναλυτή που έχει ως στόχο να γίνουν κατανοητές οι συνθήκες ζωής και τα ιδιαίτερα βιώματα που επηρέασαν τη διαμόρφωση της προσωπικότητας και τον τρόπο σκέψης του. Έπειτα, παρουσιάζονται οι απόψεις του στα δυο πεδία, της ψυχανάλυσης και της ομαδικής ανάλυσης σε δυο διαφορετικά κεφάλαια. Η εργασία καταλήγει με τα συμπεράσματα, όπου γίνεται συζήτηση των απόψεων που διατυπώθηκαν στα δυο πεδία και κάποια σχόλια σχετικά με τους στόχους που τέθηκαν.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ W.R. BION

Ο Wilfred Ruprecht Bion γεννήθηκε στην Ινδία το 1897. Μεγάλωσε με τη φροντίδα της Ινδής γκουβερνάντας του. Στην ηλικία των οχτώ ετών τον έστειλαν σε δημόσιο σχολείο στην Αγγλία. Εξαιτίας της έλλειψης της παρουσίας των γονιών του, ανέφερε την παιδική του ηλικία ως ιδιαίτερα επώδυνη. Είχε χαμηλή αυτοεκτίμηση και θεωρούσε τον εαυτό του ως αμαρτωλό. Ίσως επειδή είχε οδυνηρές στιγμές νωρίς στη ζωή του απέκτησε αξιοσημείωτη διορατικότητα στις ευαισθησίες της ανθρώπινης φύσης (Young, 2003). Στο αυτοβιογραφικό του έργο 'The Long Weekend' ('Το Μακρύ Σαββατοκύριακο') τονίζει την αγωνιώδη προσπάθειά του να επικοινωνήσει με τον απόμακρο πατέρα του κατά την παιδική του ηλικία και τις επώδυνες συνέπειες της έλλειψης κατανόησης που βίωνε (Pines, 2000).

Στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο υπηρέτησε στη Γαλλία επικεφαλής μονάδας με άρματα μάχης. Αυτός και οι άνδρες του διατάχτηκαν να κάνουν μια επίθεση από την οποία επέζησαν μόνο ο ίδιος και το πλήρωμα του άρματος που βρισκόταν. Ο ίδιος

διαφωνούσε με τη συγκεκριμένη διαταγή και πίστευε ότι ήταν επίθεση αυτοκτονίας. Κρίθηκε ήρωας και παρασημοφορήθηκε (Young, 2003). Συχνά εξέφραζε την απογοήτευσή του και την οργή του για τις αποφάσεις των ανωτέρων του (Pines, 2000). Οι εμπειρίες του στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο επηρέασαν σημαντικά τη διαμόρφωση της προσωπικότητας και των ιδεών του. Ειδικότερα μια ιδέα που καθόριζε τον τρόπο που σκεφτόταν ήταν ο σεβασμός για την αλήθεια η οποία αργότερα στην ψυχαναλυτική του θεωρία ενσωματώθηκε ως ‘Απόλυτη Αλήθεια’ (Grotstein, 2003).

.....

Μετά τον πόλεμο πήγε στην Οξφόρδη και ασχολήθηκε με την ιστορία. Εν συνεχεία σπούδασε ιατρική στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου. Εκείνη την περίοδο παντρεύτηκε με μια πανέμορφη ηθοποιό. Κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο υπηρέτησε ως αξιωματικός εξασκώντας την ψυχιατρική. Εφάρμοσε δυο καινοτόμες του ιδέες. Η πρώτη αφορούσε την κρίση της ικανότητας των υποψηφίων αξιωματικών. Χώριζε τους υποψήφιους σε ομάδες και τους ανέθετε εργασίες. Οι επιτυχόντες ήταν αυτοί που εργάζονταν ομαδικά και λειτουργούσαν με ισοτιμία. Οι μέθοδοί του εφαρμόζονται ακόμη στην επιλογή στελεχών παγκοσμίως. Η δεύτερη είχε να κάνει με την αποκατάσταση του ηθικού των αξιωματικών και την επαναφορά της επιθυμίας τους να πολεμήσουν. Η ομαδική δουλειά που εφάρμοσε με αυτούς τους ανθρώπους στην Ψυχιατρική πτέρυγα του Νοσοκομείου του Northfield θεωρείται ο πρόδρομος της ομαδικής ψυχοθεραπείας και των θεραπευτικών κοινοτήτων. Το εγχείρημα του Bion παύτηκε από τη διοίκηση του στρατιωτικού νοσοκομείου μετά από έξι εβδομάδες, ενώ δεν έτυχε της ανάλογης αναγνώρισης. Είναι εντυπωσιακό ότι δεν έλαβε καμία προαγωγή και το τέλος του πολέμου τον βρήκε στον ίδιο βαθμό με αυτόν που είχε στην αρχή του. Οι μελέτες αυτής της περιόδου επάνω στις ομαδικές διαδικασίες δημοσιεύτηκαν αργότερα στο βιβλίο του ‘Experiences in Groups’, (‘Εμπειρίες στις Ομάδες’).

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΒΙΟΝ ΣΤΗΝ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ

Η βάση της ψυχαναλυτικής σκέψης του Bion βασίζεται στον Καντ. Η διαίσθηση και η ιδέα μπορούν να ενοποιηθούν σε ώριμη και ολοκληρωμένη σκέψη. Αυτή η μορφή σκέψης είναι απαραίτητη για μια 'ψυχαναλυτική λειτουργία' (Grinberg 2000). Η σκέψη ως λειτουργία είναι κατά βάση ασυνείδητη σύμφωνα με τις απόψεις του Bion. Εισήγαγε την ψυχαναλυτική μεταψυχολογία επηρεασμένος από τη μεταφυσική και την οντολογία. Ανακάλυψε ότι οι μύθοι μπορούν να αποβούν πολύ χρήσιμοι κλινικά ως αυτόνομα 'επιστημονικά επαγωγικά συστήματα' (Grotstein, 2007).

Ο Grotstein, (2007) και ο Dalal, (2007) διαπιστώνουν τις επιρροές που δέχτηκε στη σκέψη του από τα κείμενα του Πλάτωνα. Ο πρώτος χρησιμοποιώντας και την προσωπική του εμπειρία από την επαφή που είχε με τον Bion, τον παραλληλίζει με το Σωκράτη στην αφοσίωσή του στην αναζήτηση της αλήθειας αλλά και στον έμμεσο και ταπεινό τρόπο με τον οποίο μετέδιδε τη σοφία του εγείροντας τις εσωτερικές διανοητικές ικανότητες του ακροατή. Ο δεύτερος αναγνωρίζει ομοιότητες στη μεταφυσική του Bion όπου όλα τα πράγματα ξεκινάνε από την προδιανοητική περιοχή. Εκεί απέδωσε μια εκ των προτέρων ύπαρξη (a priori), και μάλιστα εκτός εμπειρίας. Υπερβαίνει την εμπειρία. Αυτό το προδιανοητικό στάδιο θυμίζει την ουράνια σφαίρα του Πλάτωνα όπου εδρεύουν οι Ιδεώδεις Μορφές.

.....

Επιχειρώντας να μελετήσει τον τρόπο απόκτησης της γνώσης και τις διαδικασίες μάθησης πρότεινε τη 'θεωρία των λειτουργιών' δίνοντας έτσι μεγαλύτερη ευκαμψία στην ψυχαναλυτική θεωρία και πράξη (Grinberg 2000). Συγκεκριμένα, η θεωρία της πρωτογενούς λειτουργίας προβάλλει ως αξίωμα την ύπαρξη μιας λειτουργίας της προσωπικότητας, η οποία επιδρά στις αισθητικές εντυπώσεις και στις αντιλαμβανόμενες αισθητικές εμπειρίες και τις μετασηματίζει σε πρωτογενή στοιχεία. Αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε νέες διαδικασίες εξέλιξης του εαυτού. Δίνουν σχήμα σε αισθητικές εντυπώσεις και συναισθηματικές εμπειρίες που ανήκουν στην ψυχική σφαίρα. Χρησιμοποιούνται δηλαδή στη μορφοποίηση της ονειροπόλησης, της ασυνείδητης σκέψης, των ονείρων και των αναμνήσεων (Bion,

1984). Αποκάλεσε δευτερογενή στοιχεία τις αισθητικές εντυπώσεις και τις αντιλαμβανόμενες αισθητικές εμπειρίες που δεν μετασχηματίζονται. Αυτές έχουν διαφορετική λειτουργία από τα πρωτογενή στοιχεία και συνήθως σχετίζονται με το ψυχικό όργανο. Γενικά τα δευτερογενή στοιχεία παρουσιάζονται μέσω του μηχανισμού της προβλητικής ταύτισης για τον οποίο θα γίνει λόγος παρακάτω. Επιπλέον, ο Bion εισήγαγε και την έννοια της οθόνης του δευτερογενούς στοιχείου. Αυτή αναφέρεται σε ψυχικές καταστάσεις οι οποίες αποτυγχάνουν να διαφοροποιηθούν σε συνειδητό ή ασυνείδητο επίπεδο, σε κατάσταση ύπνου ή ξύπνιου. Πρόκειται ουσιαστικά για ανομοιογενή σωρό δευτερογενών στοιχείων χαρακτηριστικό ψυχωτικών προσωπικοτήτων (Grinberg 2000).

Συμφωνώντας με τον Freud υπήρξε αφοσιωμένος στην αλήθεια, την αναζήτηση της οποίας τοποθετούσε στο κέντρο της νοητικής ανάπτυξης (Grinberg 2000). Σε ένα σημείο που διαφωνούσε με τον Freud ήταν στη σχέση ανάμεσα στα συστήματα του Συνειδητού και του Ασυνείδητου. Ενώ ο Freud θεωρούσε ότι ήταν γραμμική, συγκρουσιακή και μονοδιάστατη, ο Bion τα τοποθέτησε απέναντι εφαρμόζοντας μια διπολική διάσταση χωρίς όμως να έρχονται σε σύγκρουση αλλά σε αλληλεπίδραση και συνεργασία. Επεσήμανε μάλιστα ότι ο καθοριστικός διαφοροποιητικός παράγοντας δεν είναι ανάμεσα στο συνειδητό και στο ασυνείδητο αλλά ανάμεσα στο πεπερασμένο και στο άπειρο. Αυτή τη διάσταση επέκτεινε και στη θεωρία της Melanie Klein στη σχέση ανάμεσα στην παρανοειδή – σχιζοειδή θέση και στην καταθλιπτική θέση. Η Klein υποστήριξε ότι είναι ιεραρχικά τοποθετημένες και συγκρουόμενες, ενώ ο Bion τις θεώρησε ότι λειτουργούν ταυτόχρονα και βρίσκονται σε μια δυαδική συνεργατική σχέση (Π-Σ \Leftrightarrow Κ). Αργότερα διέκρινε το ασυνείδητο ως άπειρο σε αντίθεση προς το πεπερασμένο συνειδητό (Grotstein, 2007).

Ο Bion συνέδεσε τις αντιστάσεις με τις βασικές έννοιες της θεωρίας της Klein σχετικά με το φθόνο και την προβλητική ταύτιση. Μελετώντας συμπεριφορές σχιζοφρενών ασθενών οδηγήθηκε στη διαπίστωση ότι υπάρχουν αναλογίες ανάμεσα στις διαταραγμένες σχιζοφρενικές συμπεριφορές και τις επιθετικές συμπεριφορές του βρέφους που υποκινούνται από συναισθήματα φθόνου, όπως περιέγραψε η Klein. Ο Bion θεώρησε όμως ότι το γεμάτο φθόνο βρέφος δεν επιτίθεται μόνο στο αντικείμενο καθ' αυτό αλλά και στο μέρος εκείνο του δικού του εαυτού, το οποίο σχετίζεται με το

αντικείμενο και με την πραγματικότητα γενικά. Το βρέφος βιώνει τη συνολική του σύνδεση με το αντικείμενο ως ιδιαίτερος επώδυνη και έτσι επιτίθεται όχι μόνο στο στήθος της μητέρας, όπως υποστήριξε η Klein, αλλά επιπλέον και στις δικές του ψυχικές λειτουργίες οι οποίες το συνδέουν με το ‘επικίνδυνο’ στήθος, όπως είναι οι αντιληπτικοί και γνωστικοί μηχανισμοί του. Έτσι επιτυγχάνει να καταστρέψει την ικανότητα αντίληψης και κατανόησης της πραγματικότητας συνολικά και άρα να μην σχετιστεί ουσιαστικά με οποιονδήποτε. Ο φθόνος γίνεται κατά κάποιο τρόπο μια ψυχολογική αυτο-άνοση διαταραχή, μια επίθεση του νου στον εαυτό του (Mitchell & Black, 1995).

.....

Ο Grinberg (2000) σημειώνει ότι η έννοια της ενδοσκόπησης κατά την ψυχαναλυτική διαδικασία σχετίζεται με την γνώση που αποκτά ο αναλυόμενος για βαθύτερα κομμάτια του εαυτού του και μέσω των πολλαπλών μετασχηματισμών που περνά. Οι μετασχηματισμοί που οδηγούν σε γνώση κάποιου πράγματος αντιστοιχούν με τον όρο ‘Μετασχηματισμοί Κ’ που εισήγαγε ο Bion και έχουν ως αποτέλεσμα ένα διανοητικό επίπεδο γνώσης. Από την άλλη, ένας άλλος όρος του Bion ‘οι Μετασχηματισμοί Ο’ σχετίζονται με ουσιαστικότερες εμπειρίες ενδοσκόπησης, πνευματικής ανάπτυξης, ριζικής αλλαγής της προσωπικότητας που συνοψίζονται στην έννοια ‘γενόμενος Ο’. Αυτού του είδους ο μετασχηματισμός φέρνει πιο κοντά την αλήθεια. Ο αναλυτής βοηθά να έρθει ο αναλυόμενος κοντά στην δική του ιδιαίτερη πραγματικότητα, η οποία δεν είναι γνωστή εξ ορισμού αλλά χρειάζεται να πραγματοποιηθεί. Η ψυχανάλυση πραγματοποιείται στο παρών και οι δυο εμπλεκόμενοι καθίστανται ικανοί να τη βιώσουν και να γίνουν δυνατότεροι μέσα από τη διαδικασία (Grinberg, 2000).

Ο BION ΚΑΙ ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί ο Bion ξεκίνησε την καριέρα του με τη μελέτη ομάδων. Έκανε λόγο για τον ομαδικό εαυτό που περιέχει το κάθε άτομο, μέλος μιας ομάδας. Η ψυχολογία που εμφανίζεται μέσα σε μια ομάδα περικλείει τόσο την ομάδα ως ενιαία οντότητα όσο και τα ομαδοποιημένα στοιχεία της προσωπικότητας κάθε μέλους (Grotstein, 2007).

Ο Grotstein, (2003) αναφέρει ότι η ψυχανάλυση, στην οποία υποβλήθηκε από την Klein και η θεραπεία ψυχωτικών ασθενών τον ώθησαν να κατανοήσει βαθύτερα τα ομαδικά δυναμικά και να βρει αντιστοιχίες ανάμεσα στην ατομική και την ομαδική ψυχολογία. Στην πραγματικότητα τότε άρχισε να αντιλαμβάνεται τις έννοιες του ατομικού και του ομαδικού εαυτού ως συνυπάρχοντα χαρακτηριστικά κάθε ανθρώπου. Έτσι, συνεχίζει ο Grotstein, οι δυο ψυχολογίες (ατομική και ομαδική) έγιναν αλληλένδετες στη σκέψη του και σταδιακά ανέπτυξε πιο ολοκληρωμένα τις απόψεις του για τις ομάδες.

Ο Dalal, (2007) παρουσιάζοντας τις θέσεις του Bion για τις ομάδες, αναφέρει πως κάθε ομάδα έχει ένα καθήκον, να ασχοληθεί με τον εαυτό της. Όταν το πράττει αυτό τότε αποκαλείται ομάδα εργασίας. Ο Young, (2003) αναφέρει ότι στο κέντρο των απόψεων του Bion για τις ομάδες βρίσκεται η παρατήρηση ότι οι ομάδες εργασίας συγκεντρώνονται για να επεξεργαστούν λογικούς και ρεαλιστικούς στόχους. Εντούτοις, μοιάζουν να τρελαίνονται κατά καιρούς και να αποπροσανατολίζονται από τους στόχους τους. Πρόκειται για ψυχωτικό άγχος που εγείρεται στην ομάδα και ουσιαστικά με αυτό τον τρόπο εκδηλώνεται η εφαρμογή των δευτερογενών στοιχείων σε ομαδικό επίπεδο (Grotstein, 2003). Η ομάδα αντιστέκεται ασυνείδητα σε οποιαδήποτε αλλαγή ή στην έλευση του καινούριου. Αυτές οι αντιστάσεις σχηματικά συσπειρώνονται, ομαδοποιούνται και ο Bion τις προσδιόρισε ως 'Βασικές Υποθέσεις' (Grotstein, 2007). Η ομάδα υιοθετεί μια βασική υπόθεση, δηλαδή μια συναισθηματική κατάσταση, που δεν της επιτρέπει να αφοσιωθεί στον αρχικό σκοπό της. Υπάρχουν τρεις καταστάσεις βασικών υποθέσεων: της μάχης/φυγής, της εξάρτησης και του ζευγαρώματος. Η ομάδα και τα μέλη ξεχωριστά συγχωνεύονται σε κάποια από τις τρεις συναισθηματικές καταστάσεις και παύουν να σκέφτονται (Dalal, 2007).

.....

Ο Grinberg, (2000) συνοψίζοντας τη θεωρία του Bion για τη λειτουργία των ομάδων στέκεται σε δυο έννοιες: 'ξεχωριστός' και 'εγκαθίδρυση'. Αυτές τις συνδέει με μια άλλη σημαντική έννοια που παρατήρησε ο Bion στη δυναμική της ομάδας, την

‘καταστροφική αλλαγή’. Όποτε εμφανίζεται μια καινοτόμος ιδέα, μια αλλαγή που διαταράσσει τη δομή οποιουδήποτε πεδίου, τότε αυτό τείνει να διατηρήσει τη συνοχή και την ταυτότητά του. Αυτή η παρατήρηση έχει εφαρμογή σε διάφορα πεδία όπως είναι η ψυχή, η ομάδα, η ψυχαναλυτική συνεδρία, η κοινωνία. Έτσι λοιπόν μια θεραπευτική ομάδα μπορεί να αντιδρά σε μια αλλαγή που μπορεί να προέρχεται από μια ερμηνεία ή την έλευση ενός νέου μέλους που διαφοροποιεί τη σύνθεση της ομάδας. Ο όρος ‘ξεχωριστός’ χρησιμοποιήθηκε από τον Bion για να περιγράψει προικισμένα άτομα σε κάθε πεδίο. Ισχυρίστηκε ότι οι ψυχωτικοί μηχανισμοί απαιτούν χειρισμό από αυτά τα άτομα ώστε να επιτευχθεί ανάπτυξη ή ζωή. Ο όρος ‘εγκαθίδρυση’ αναφέρεται στην διατήρηση του κατεστημένου σε έναν ψυχισμό ή σε μια ομάδα. Πρόκειται για την προσπάθεια προστασίας της δομής της ομάδας από τον ενοχλητικό ‘ξεχωριστό’ ως φορέα νέων ιδεών και καινοτομιών. Την ίδια στιγμή όμως η ‘εγκαθίδρυση’ έχει ανάγκη από ένα υποκατάστατο του ‘ξεχωριστού’. Βιώνεται τόσο ως δημιουργικός όσο και ως καταστροφικός. Από τη μία ο δημιουργικός ‘ξεχωριστός’ τείνει να συμμορφωθεί ή να πληροί τις απαιτήσεις του κατεστημένου. Από την άλλη ο μηδενιστής ‘ξεχωριστός’ εμφανίζεται καταστροφικός προς τα πάντα. Ο ‘ξεχωριστός’ χρειάζεται την ‘εγκαθίδρυση’ και το αντίθετο. Η ομάδα εργασίας είναι τόσο απαραίτητη προς τα μέλη για να εξελιχθούν όσο και τα μέλη είναι απαραίτητα στην ομάδα για να την απαρτίσουν. Η ομάδα ως εμπειρέκτης πρέπει να βρει τρόπους να επεκτείνει τα όρια της, ώστε να ‘χωρέσει’ ένα νέο φαινόμενο, να μην επιτεθεί στο όποιο καινούριο και να μην εξολοθρεύσει τον ‘ξεχωριστό’. Επίσης, η ομάδα θα πρέπει να προσέξει την πιθανότητα κατακερματισμού της ή παραπλάνησης από τον ‘ξεχωριστό’.

.....

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συμβολή του έργου που άφησε ο W.R.Bion είναι τεράστια και τάραξε πολύ τα νερά του ψυχαναλυτικού ρεύματος όταν δημοσίευσε τις απόψεις του. Εξακολουθεί να διεγείρει το ενδιαφέρον των μελετητών και των επιστημόνων, να προκαλεί έντονη συζήτηση μέχρι σήμερα και να εκδίδονται συνεχώς νέα άρθρα και βιβλία γύρω από το έργο του.

Πέρα ότι υπήρξε ο πρώτος που επιχείρησε παρέμβαση σε ανθρώπους με μορφή ομάδας, παράλληλα εντρύφησε σε βάθος τόσο στην ομαδική όσο και στην ατομική ψυχολογία. Τόλμησε να ενσωματώσει στη θεωρία του ιδέες του Freud και της Klein (Grotstein, 2007).

Σε ό,τι αφορά το ερώτημα κατά πόσο εγκατέλειψε την ενασχόληση με την ομαδική ψυχολογία αφού από ένα χρονικό σημείο και έπειτα καταπιάστηκε μόνο με ατομικές περιπτώσεις ως ψυχαναλυτής, οι απόψεις των περισσότερων συγγραφέων συγκλίνουν στο ότι δεν εγκατέλειψε ποτέ από την σκέψη του τα ομαδικά δυναμικά. Όπως σημειώνει ο Grotstein (2007), σκεφτόταν την ομάδα ως ένα άτομο (σύνολο) και τα άτομα σαν μια ομάδα. Επιπλέον, διατύπωσε την άποψη ότι η συμπεριφορά των ομάδων εξηγείται με μηχανισμούς άμυνας που εμφανίζονται σε πιο πρώιμα στάδια ανάπτυξης από αυτά που πίστευε ο Freud (Young, 2003). Την ίδια στιγμή επηρεασμένος από τις απόψεις της Klein τις επέκτεινε στην εξήγηση των ομαδικών δυναμικών (Grotstein, 2003).

Τα παρακάτω μεταφρασμένα λόγια του Grinberg, (2000, 186) συναινούν στο παραπάνω συμπέρασμα.:

‘για τον Bion η ομαδική ψυχοθεραπεία δεν ήταν κατώτερης μορφής από την ψυχανάλυση αλλά μάλλον ένα είδος διαφορετικής θεραπευτικής τεχνικής με μια εξειδικευμένη ορολογία και έννοιες που σχετίζονται με τα ομαδικά δυναμικά. Κατέδειξε ότι ήταν απαραίτητο να αναπτυχθεί μια ικανότητα που θα κατάφερνε να ανακαλύψει ποια ήταν τα κοινά συναισθήματα που μοιράζεται η πλειοψηφία των μελών μιας ομάδας. Η Ομαδική Ανάλυση έπειτα θα επηρεαζόταν από την εκτίμηση του ‘ουσιώδους’ ενός έκδηλου συναισθήματος’.

Στην παρούσα εργασία καταγράφονται τα κυριότερα σημεία της θεωρίας του Bion. Υπάρχουν σημεία που χρειάζονται μεγαλύτερη εμβάθυνση και λεπτομερέστερη παρουσίαση ώστε να γίνουν καλύτερα αντιληπτά αλλά και να κατανοηθεί η σημασία και η αξία τους σε επιστημονικό και σε ιστορικό επίπεδο. Η αναφορά κλινικών

παραδειγμάτων θα βοηθούσαν περισσότερο στα παραπάνω. Επιπλέον, οι ιδέες που συνέλαβε και ανέπτυξε αυτός ο ιδιοφυής θεωρητικός και ψυχαναλυτής δεν είναι δυνατόν να συμπεριληφθούν επαρκώς στα πλαίσια μιας απλής εργασίας, καθώς έχουν μεγάλο εύρος.

Τα δημοσιευμένα έργα που υπάρχουν γύρω από τη ζωή του Bion και τη συμβολή του στην ψυχολογία καταλαμβάνουν μεγάλο όγκο και η ανάγνωσή τους απαιτεί περισσότερο χρόνο που οι ανάγκες της παρούσας εργασίας δεν ικανοποιούν. Υπάρχουν πιθανώς περισσότεροι θεωρητικοί που εξέφρασαν αντιρρήσεις σχετικά με τη μεθοδολογία που ακολούθησε, αλλά και διάφορες πτυχές της θεωρίας του, και τις εφαρμογές της που δεν αναφέρονται στην παρούσα εργασία.

Παρά τους όποιους περιορισμούς θεωρείται από το συντάκτη ότι δόθηκαν επαρκή στοιχεία για μια σφαιρική παρουσίαση που να ανταποκρίνονται στο στόχο της ευαισθητοποίησης στο έργο του Bion.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bion, W. R. (1962). *Learning from Experience*. London: Heinemann. (Reprinted London: Karnac, 1984).

Bion, W. R. (1961). *Experiences in Groups*. London: Tavistock. (Reprinted East Sussex: Routledge, 1989).

Dalal, F. (2007). *Η Ομαδική Ανάλυση μετά τον S.H.Foulkes*. Αθήνα: Κανάκη.

Grinberg, L. (2000). Bion's contribution to the understanding of the individual and the group. Στο: M.Pines (eds), *Bion and Group Psychotherapy* (176 - 191). London-Philadelphia: Jessica Kingsley.

Grotstein, J. (2003). Introduction: Early Bion. Στο: R.Lipgar & M.Pines (eds), *Building on Bion: Roots, Origins and Context of Bion's Contributions to Theory and Practice* (9 - 25). London-New York: Jessica Kingsley.

Grotstein, J. (2007). *A Beam of Intense Darkness*. London: Karnac Books.

Mitchell, S., & Black, M. (1995). *Freud and Beyond: A History of Modern Psychoanalytic Thought*. New York: Basic Books.

Pines, M. (2000). Introduction. Στο: M. Pines (eds), *Bion and Group Psychotherapy* (xiii- xvi). London-Philadelphia: Jessica Kingsley.

Schermer, V. (2001). The Group Psychotherapist as Contemporary Mystic: A Bionic Object Relations Perspective. *International Journal of Group Psychotherapy*, 51, 505-523.

Trist, E. (2000). Working with Bion in the 1940s: the group decade. Στο: M.Pines (eds), *Bion and Group Psychotherapy* (1 - 46). London-Philadelphia: Jessica Kingsley.

Young, R. (2003). Bion and Experiences in Groups [Ο Μπίον και οι Εμπειρίες στις Ομάδες]. Retrieved 18-09-2004, from the website: <http://www.human-nature.com/robert@rmy1.demon.co.uk>